

Tuija Parvikko

Karttojen politiikkaa

Arvio teoksesta: Stewart, Timo R. *Palestiina ja Israel. Historia karttoina*. Helsinki: Gummerus, 2025. ISBN: 978-951-24-4508-0, 280 s.

Kartat eivät ole poliittisesti viattomia ja puolueettomia piirroksia maailmasta. Ne tiivistävät sekä oman aikansa poliittista todellisuutta että piirittäjensä maailmankuvaa.

Kartat ovat poliittisia: ne ovat täynnä valintoja ja tulkintaa ja kertovat oman aikansa tarinaa ja välittävät sen maailmankuvaa. Tämä on Ulko-poliittisen instituutin vanhemman tutkijan ja vuoden 2025 tieteen tekijän Timo R. Stewartin teoksen *Palestiina ja Israel, Historia karttoina* tarkastelua ohjaava periaate.

Maailman napa

Palestiina ja Israel käsittelee Palestiinan ja Israelin poliittista historiaa niistä vuosisatojen kuluessa tehtyjen karttojen avulla. Visuaalisesti kauniissa kirjassa on 25 lukua, joista jokaisen avaa karttakuva Palestiinasta. Ensimmäinen näistä on Heinrich Büntingin vuonna 1581 piirtämä maailmankartta, jossa maailma kuvataan yhdellä lehdellä seisovaksi kolmielehtiseksi apilaksi. Kartan keskipisteinä, ”maailman napana”, komeilee Jerusalem.

Stewartin mukaan tässä varhaisessa kartassa tiivistyy vuosisadoiksi Euroopassa vakiintunut tapa tarkastella Jerusalemia ja koko Palestiinaa osana eurooppalaista maailmaa. Ristiretkistä lähtien eurooppalaiset tunsivat omistajuutta Lähi-Idän menneisyyteen ja sitä kautta kartoissa kuvattuihin nykyisyyksiin. Palestiinan alueesta käytetty nimitys heijastaa valta-asemaa: kenen näkökulmas-

ta alueen tarinaa kerrotaan. Eurooppalaisille kysymys on ollut Raamatun historiassa kerrotusta Kanaaninmaasta, Pyhästä maasta, Luvatusa maasta, Siionista, Israelin maasta, Eteläisestä Levantista, Palestiinasta tai Länsi-Palestiinasta.

Kaikki tämä pätee myös Suomeen. Aikaisemmin ilmestyneessä teoksessaan *Luvatus maan lumo* Stewart¹ käsitteli suomalaisten Israel-suhdetta ja osoitti, että suomalaisten Israel-harrastus on laajaa ja että sillä on pitkät perinteet niin lähetystyössä, matkailussa kuin Israelin sionistisen politiikan myötäilyssä. Nyt ilmestyneessä teoksessa Stewart laajentaa tarkastelunsa Palestiinan alueen historialliseksi ja poliittiseksi luennaksi karttojen tarjoaman näkökulman avulla.

Jakamisen ja pirstaloimisen politiikkaa

Eurooppalaisten Israelista karttojen avulla kertomassa tarinassa ei koskaan ole annettu yhdenvertaista asemaa palestiinalaisille. Sitä enemmän tilaa on annettu ensin eurooppalaisten omille kolonialistisille pyrkimyksille hallita Palestiinan aluetta ja sitten juutalaisille ja heidän taistelulle valloittaa jumalan heille Raamatusta lupaama maa kokonaan itselleen.

Vaikka Palestiina paikan nimenä on hyvin vanha, sen maantieteelliset rajat säilyivät pitkään epämääräisinä. Ensimmäisessä maailmansodassa huipentunut taistelu alueen omistajuudesta johti rajojen täsmentymiseen. Pidettiin itsestään selvänä, että eurooppalaisten oli pidettävä alueella ohjat käsissään. Kun Palestiinasta tuli vuonna 1920 perustetun Kansainliiton Britannialle myöntämä mandaattialue, sille piirretyt rajat perustuivat englantilaisen Mark Sykesin ja ranskalaisen François Georges-Picotin vuonna 1916 piirtämän kartan jakolinjoihin, jotka ovat edelleen olemassa.

Ensimmäisen maailmansodan päättymisen aikoihin Palestiinan väestöstä vain noin kymmenen prosenttia oli juutalaisia. Tämä ei estänyt Britanniaa antamasta sionistien aktiivisen lobbauksen seurauksena joulukuussa 1917 niin sanottua Balfourin julistusta, jossa annettiin lupaus juutalaisten kansalliskodin perustamisesta Palestiinaan. Periaate kirjattiin myös Kansainliiton mandaattiin. Stewart korostaa, että tällä tavoin eurooppalaiset suurvallat päättivät Palestiinan kohtalon jo ensimmäisen maailmansodan aikana.

Sionistit halusivat koko Palestiinan itselleen alkuperäisväestön kohtalosta piittaamatta. Tyytymättömyys maahanmuuttoreajoituksiin sai heidät nousemaan täysimittaiseen kapinaan mandaattihallintoa vastaan vuonna 1944. Bri-

tannia siirsi Palestiinan tulevaisuuden ratkaisemisen Kansainliiton seuraajaksi perustetun Yhdistyneiden kansakuntien päätettäväksi. YK:n erityiskomitea Palestiinan kysymyksessä (UNSCOP) teki kaksi ehdotusta: komitean vähemmistö ehdotti liittovaltiota, kun taas enemmistö päätyi esittämään alueen jakamista.

Jakoehdotukseen liittyvä logiikka, jonka mukaan kaksi toisistaan täysin erillisiksi itsensä kokevaa kansallista ryhmää eivät koskaan voisi elää samassa valtiossa, on ohjannut kaikkia myöhempiä kirjassa karttakuvien esiteltyjä jakoehdotuksia. Samalla liittovaltioajatus on tykkänään hävinnyt neuvottelupöydistä. Palestiinalaisten hallitsevat alueet ovat toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä pirstoutuneet yhä enemmän Israelin aggressiivisen siirtokuntapolitiikan ja juutalaista ja palestiinalaista asutusta halkovien muurien ja aitojen rakentamisen seurauksena. Neuvottelupöydissä onkin jo pitkään piirretty esityksiä, joissa palestiinalaisvaltio koostuu toisistaan erillisistä pirstaleisista palasista, samalla kun suuren palestiinalaisvähemmistön otaksutaan suostuvan elämään rauhanomaisesti juutalaisenemmistöisen Israelin sisällä heidän elämäänsä monin tavoin rajoittavista säädöksistä ja suoranaisesta syrjinnästä huolimatta.

Onko siirtokuntakolonialismille ja kansanmurhalle vaihtoehtoa?

Timo R. Stewartin teos tekee selväksi, että se mikä alkoi eurooppalaisten juutalaisten hieman romanttisena, sosialistisesti inspiroituneena maahanmuuttona, muuttui pian aggressiiviseksi siirtokuntakolonialismiksi, joka jatkuu edelleen. Toisen maailmansodan jälkeen piirretyistä kartoista käy surullisella tavalla ilmi, kuinka laittomien juutalaisten siirtokuntien määrä teoriassa palestiinalaisille kuuluvilla alueilla kasvaa koko ajan ja kuinka potentiaalisen palestiinalaisvaltion alue pirstoutuu koko ajan yhä enemmän. Kun tähän lisätään juutalaisten perinteinen haluttomuus jakaa Palestiinan aluetta muiden väestöryhmien kanssa sekä Israelin valtion meneillään olevan Gazan konfliktin aikana kansamurhaksi yltynyt palestiinalaisten tuhoaminen, voidaan hyvällä syyllä kysyä, voiko Israelin valtion ja palestiinalaisten vuosisataiseen konfliktiin löytyä lainkaan ratkaisua.

Kirjan päätteeksi Stewart pohtii juuri tätä kysymystä. Hän esittää, että mikäli etnisen puhdistuksen väkivaltainen visio suljetaan pois, jäljelle jää kolme vaihtoehtoa. Ensimmäinen on YK:n jäsenmaiden enemmistön ajama kah-

den valtion malli, jossa Israelin valtion rinnalle syntyy itsenäinen Palestiinan valtio. Toinen on yhden valtion malli, jossa kaikilla kansalaisilla on sen sisällä samat oikeudet. Kolmas on nykyinen malli: yksi valtio, jonka alueella asuvilla ihmisillä on epätasa-arvoinen asema, joka määrittyy heidän kansallisen ryhmänsä pohjalta.

Moni Israelin ulkopuolella asuva juutalainen intellektuelli on tullut siihen tulokseen, että kahden valtion mallin momentum on ohi, koska siirtokunnat ovat levittäytyneet laajalle². Nykytilanteen valossa voidaan kuitenkin kysyä, onko myös näiden intellektuellien ehdottaman, juutalaisten ja palestiinalaisten tasavertaisesti keskenään jakaman yhden valtion mallin momentum ohitse? Onko ainoa realistinen tulevaisuuden visio hampaisiin asti aseistautunut, aggressiivinen ultrasionistinen Israel, joka jatkaa jäljellä olevan palestiinalaisten väestön tuhoamista niin kauan kuin tuhoamista riittää?

*Tuija Parvikko
Dosentti, yhteiskuntatieteiden tohtori
Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos*

Viitteet

- 1 Stewart 2022.
- 2 Ks. esim. Butler 2014; Pappe 2022; Traverso 2024.

Kirjallisuus

Butler, Judith. *Parting Ways: Jewishness and the Critique of Zionism*. New York: Columbia University Press, 2012.

Pappe, Ilan. *A History of Modern Palestine*. Third Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.

Stewart, Timo R. *Luvatun maan lumo. Israelin kristityt ystävät Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 2022.

Traverso, Enzo. *Gaza Faces History*. New York: Other Press, 2024. ¹